

Muri. Tekintettel arra, hogy 1950. elején írt „Muri“ című cikkemnek megjelenését nem akartam késleltetni az időközben megtalált, részben döntő adatok betoldásával, MNy. XLVII, 295—8 megjelent közleményemhez az alábbiakat fűzöm hozzá.

1. A *muri* szótörténeti adataihoz. — JENŐ SÁNDOR, Fővárosi diáknyelv (Nyr. XXVIII, 477), 1899-ből *muriz* 'lármáz'; *ne murizz!* 'a tolvajnyelvben is így van'. Ez az első adat, amely bizonyítja, hogy a *muri* már a múlt század végén az alvilágból bekerült a budapesti értelmiség nyelvébe. — A d y E n d r e: Szeretném, ha szeretnének (ÖV. 313), 1909-ből: „... tőlem elmultak a bálók, Lakodalmak és hős *murik*...“. Ezek szerint a *muri* szónak az irodalmi szankciót nem 1928-ban M ó r i e z Z s i g m o n d, hanem már 1909-ben A d y E n d r e adta meg, mégpedig költői-patetikus szövegben, egy tragikus hangulatú vers: „A halál pitvarában“ keretei között.

Teljesség kedvéért említsük meg, hogy Theisz Gyula francia-magyar szótárában, 1901-ből keltezte, a *jubilation* fordítása: 'nagy vígasság', '*muri*'.

2. Cikkemben a legrégebb dátumú rotwelsch adat 1854-ből való. Ez még mindig megelőzi a legrégebb magyar adatot (1862). Régebbi adatot azért nem tudtam közölni, mert AVÉ-LALLEMANT betűrendes szójegyzékében (Wörterbuch der Gaunersprache, a „Das deutsche Gaunerthum“ [Leipzig, 1862.] negyedik kötetének végén) a szó nem szerepel, FR. KLUGE csonkán maradt nagy műve pedig (Rotwelsch. Quellen und Wortschatz der Gaunersprache und der verwandten Geheimsprachen I, Rotwelsches Quellenbuch) index nélkül közli, kronológiai sorrendben, a gyakran nem is betűrendes szójegyzékű forrásokat. Mindkét mű tüzetesebb átnézése után az alábbi gazdag bizonyítékokat közölhetem a *muri* régi rotwelsch eredetére vonatkozólag. — A. Ch r. R i e d e l: Beschreibung des . . . zu sanct Georgen am See errichteten Zucht- und Arbeit-Hauses . . . Bayreuth, 1750.: 'Lerm machen' *Moor machen* (KLUGE 217). — Actenmässige Nachricht von einer zahlreichen Diebsbande . . . [Hildburghausen] 1753.: *More* 'Lermen' (KLUGE 230). — Rotwelsche Grammatik . . . Frankfurt am Mayn, 1755.: *More machen* 'Lärm machen' (KLUGE 240). — Jauner-Wörterbuch. Karlsruhe, 1820.: 'Bestohlene Diebverfolger' *Mohrercaffen* (KLUGE 338; AVÉ-LALLEMANT IV, 234). Itt a *Mohrer* jelentése csak 'lármázó' lehet, a *Kaffen* (helyesen *Kaffer*) ismert rotwelsch szó, 'Bauer' jelentéssel. A meglöpött paraszt lármát csap [*murizik*] és üldözi a tolvajt . . . — Uo. 1820.: 'Streite' *Mori* (KLUGE 345; AVÉ-LALLEMANT IV, 243). — Wörterbuch der . . . Kochemersprache . . . Polizeidirektion in Wien, 1854.: *Mohre* 'Aufruhr'; *Mohren-Kaffer* 'Verfolger'.

Ezekből a most pótlólag közölt rotwelsch adatokból kiviláglik, hogy a magyar *muri* őse már 1750-ben szótározva volt 'lárma' értelemben, tehát az első, 1862-i magyar adatnak megfelelően.

3. A KABDEBÓ „Pesti jassz-szótár“-ában, 1917-ből szereplő *murizirs* 'botrány' magyarázatlanul maradt előbbi cikkemben. A szó összetételnek látszik. Első része nyilván a *muri*. A *zirs* (ejtése?) önállóan is előfordul 'dühös' értelemben, a *zir* 'düh' szó származéka-képpen (KABDEBÓ). Hogy a 'lárma' + 'dühös' jelentésből hogyan lett volna lehetséges egy 'botrány' jelentésű *murizirs* összetétel, azt csak a jassz szóalkotás korlátlan szeszélye magyarázhatná meg. De lehet gondolni a *palizir* 'megszökni' jassz szóval való kapcsolatra is (JENŐ—VETŐ. 1900.; Rendőrség. 1911.), amely talán a *pali* és a *balhé* 'lárma' szavakkal összefügg . . . A *pali* maga is rotwelsch eredetűnek látszik! Erre a kérdésre vonatkozólag egyelőre nem tudnék állást foglalni.

4. Ami a *muri* *i* végződését illeti, amint láttuk, ez már megvan a rotwelschben is: *Mori*, 1820. Talán fölösleges is a jassz nyelvből vett analógiákat szaporítani. Ime még néhány példa : *svári*, *svédi*, *sveszi*, *siti*, *reti* 'illemhely' (az utóbbiról vö. BÁRCZI: MNy. XXVII, 294). A spanyol és francia argot *i-s* szórövidítéseiről SPITZER LEÓ írt (Nyr. XLIX, 158).

5. A *Gemurre* szót előző cikkemben mint a rotwelsch *moren* 'Lärm machen' lehetséges hangutánzó őset említettem. Pótlásul közlöm a *Gemurre* egyéb szótári adatait. — GRIMM szótára : *das Gemurre, das Gemurr* (subst. verb. zu *murren*) 'fortgesetztes und allgemeines murren' ; GRIMM idézi LEXER szótárából (I, 849) a szó középfelnémet alakját : *gemürre*. — SACHS—VILLATE, DFrWb. 1911.: *Gemurre* 'murmures', 'grondements'. — KELEMEN—THIENEMANN. 1941.: *das Gemurre* 'morgás', 'moraj', 'mormogás'.

6. Nincs kizárva, hogy a *muri* rotwelsch őse nem is hangutánzó eredetű, hanem a magyar-jassz *moire* 'félelem' (JENŐ—VETŐ. 1900.) előzményeivel függ össze. POTT (Die Zigeuner II, Einl. über Gaunersprachen. Halle, 1845. 14) héber eredetre utalva idéz egy *Mauro* 'Furcht' tolvajszót és ennek *moore* változatát 'Lärm', 'Furcht' jelentéssel. A bécsi rendőrség idézett kiadványa is (1854.) közöl egy *Mohren haben* 'fürchten' kifejezést. A német diáknyelvben : *Mohren haben* 'sich fürchten' < hebr. *mora* 'Furcht' (FR. KLUGE, Deutsche Studentensprache. 1895. 108). A kérdés eldöntésére egyelőre nem vállalkozhatom.

7. A POLZER rotwelsch szótárában (1922.) szereplő, de a jasszban ismeretlen *Muri* 'Gans' megvan POTT cigány-szótárában (II, 451): *Muri* 'Gans'. POTT PUCHMAYER cseh cigányszótárára hivatkozik, mint forrásra és szanszkrit, hindosztáni megfelelőkre utal. IHNÁTKO (1877.) és JÓZSEF FHC. (1893.) szótárai nem tudnak a szóról.

8. Minthogy múltkori cikkemben, bár negatív konklúzióval, fölvettem a románból való származtatás elvi lehetőségét, kuriózum kedvéért idézem A r a n y J á n o s egyik 1882-ből való tréfás verséből a kérdéses román szót :

Az ember mindig hurút (ige)
Míg egyszer megmurút' (oláh szó).

A. m. 'meghal' (ÖM., kiadja Voinovich G. 1952. VI, 178).

Az 5—8. pontban mondottak a magyar *muri* közvetlen eredet szempontjából nem jönnek számításba. Többi adataim pedig megerősítik előbbi cikkem konklúzióját, mely szerint a *muri* rotwelsch eredetű.